

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ЗБИРАННЯ, ОБРОБКИ І ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ»

Ступінь освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Тривалість викладання
Заняття:
 Лекції
 Практичні
Мова викладання

бакалавр
12 Інформаційні технології
всі спеціальності галузі
за відповідною спеціальністю
1, 2 чверті

VI семестр 2025/2026 н.р.
1 година на тиждень
2 години на тиждень
українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=4134>

Кафедра, що викладає: Інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії

Інформація про викладача:

Викладач:

Кожевников А.В., доцент.

Персональна сторінка:

https://it.nmu.org.ua/ua/HR_staff/prepods/kozhevnykov.php

E-mail:

kozhevnykov.a.v@nmu.one

1. Анотація до курсу

Підготовка сучасного фахівця з інформаційних технологій неможлива без розуміння здобувачами вищої освіти суті інформації, методів оцінки інформаційних характеристик систем, зокрема перепускної спроможності каналів передачі інформації різної фізичної природи. Важливою складовою підготовки також є опанування методами та засобами кодування даних. В рамках дисципліни «Основи збирання, обробки і передачі інформації» розглядаються: статистична модель інформації, моделі та перепускна спроможність каналів передачі інформації, методи та засоби звичайного, оптимального та завадостійкого кодування. При проведенні практичних занять застосовується програмне забезпечення авторської розробки та середовище математичних розрахунків Scilab.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти компетентностей щодо знань способів вимірювання кількості інформації повідомлень, вмінь формувати вимоги до засобів збирання, обробки і передачі інформації, за можливістю, здійснювати вибір таких засобів серед існуючих, застосовувати їх, розробляти алгоритми кодування даних в таких засобах та їх програмні реалізації з урахуванням вимог до комп'ютерних систем.

Предметом вивчення дисципліни є методи та засоби збирання, обробки і передачі інформації.

Завдання навчальної дисципліни:

- отримання знань положень статистичної міри інформації, математичних моделей визначення інформативності джерел дискретних та безперервних повідомлень;
- отримання знань моделей каналів передачі інформації різної фізичної природи;
- формування вмінь розрахунку інформативності джерел повідомлень та перепускної спроможності каналів передачі інформації з використанням середовищ математичних розрахунків;
- отримання знань відносно класифікації, сфер застосування і теоретичних основ кодування даних;
- формування вмінь синтезувати звичайні, оптимальні та перешкодостійкі коди для комп'ютерних систем та оцінювати їх ефективність з використанням комп'ютерних технологій;
- отримання знань методів аналізу сигналів і їх перетворень;
- формування вмінь аналізу сигналів і здійснення їх перетворень з використанням середовищ математичних розрахунків;
- отримання знань засобів забезпечення багатоканального зв'язку в системах передачі інформації.

3. Результати навчання

Здобувачі вищої освіти повинні:

Знати: положення статистичної міри інформації, математичні моделі визначення інформативності джерел дискретних та безперервних повідомлень, методи кодування в каналах передачі інформації без перешкод і з перешкодами, математичні моделі каналів передачі інформації.

Уміти: застосовувати положення статистичної міри інформації, математичні моделі визначення інформативності джерел дискретних та безперервних повідомлень в комп'ютерних та автоматизованих технологічних системах, застосовувати математичні моделі каналів передачі інформації, синтезувати звичайні, оптимальні та перешкодостійкі

коди для комп'ютерних систем та оцінювати їх ефективність з використанням комп'ютерних технологій, обґрунтовувати вибір технічної структури систем збирання, обробки і передачі інформації

Набути компетенції. За результатами вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

- знати та вміти застосовувати положення статистичної міри інформації, математичні моделі визначення інформативності джерел дискретних та безперервних повідомлень в комп'ютерних та автоматизованих технологічних системах;
- знати та вміти застосовувати математичні моделі каналів передачі інформації;
- вміти розраховувати інформативність джерел повідомлень з використанням середовищ математичних розрахунків;
- вміти розраховувати перепускню спроможність каналів передачі інформації з використанням середовищ математичних розрахунків;
- знати та вміти визначати методи кодування в каналах передачі інформації без перешкод і з перешкодами;
- вміти синтезувати звичайні, оптимальні та перешкодостійкі коди для комп'ютерних систем та оцінювати їх ефективність з використанням комп'ютерних технологій;
- вміти обґрунтовувати вибір технічної структури систем збирання, обробки і передачі інформації.

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ

Введення	Мета і завдання, сфери застосування дисципліни “Основи збирання, обробки і передачі інформації”.
Тема 1	Статистична міра інформації Інформація і ентропія загальні визначення та властивості. Ентропія джерела незалежних дискретних повідомлень. Повна, частинна та середня питома ентропія. Ентропія джерела безперервних повідомлень. Диференціальна ентропія. Ентропія джерела складних дискретних повідомлень, її властивості. Умовна ентропія і її властивості. Імовірнісна і статистична надлишковість повідомлень. Стиск даних.
Тема 2	Основи теорії кодування Кодування повідомлень – мета кодування, визначення. Класифікація кодів. Звичайні коди, їх характеристики і використання. Нормальний двійковий код. Код Грея. Основна теорема кодування без перешкод і її наслідки. Умови роздільності нерівномірного коду. Нерівність Крафта. Оптимальні коди, їх характеристики і використання. Коефіцієнт та ступень стиску. Алгоритми Шеннона-Фано і Хаффмена. Завадостійкі коди, їх характеристики і використання. Кодова відстань, кратності помилок, що виявляються та виправляються. Надлишковість кодів. Геометричні моделі кодів. Принципи виявлення та виправлення помилок. Коди з контролем парності, з постійною вагою, кореляційний і інверсний коди, аналіз їх ефективності по виявленню помилок. Визначення кількості контрольних розрядів коду, що виправляє однократні помилки. Лінійні систематичні коди. Загальні властивості, породжуюча матриця, мажоритарне декодування. Циклічні коди – загальні властивості, методика одержання систематичного циклічного коду по заданим умовам, породжуюча матриця. виявлення та виправлення помилок за допомогою циклічних кодів.
Тема 3	Сигнали і їхні перетворення Класифікація сигналів. Інформативні ознаки (параметри) сигналів. Періодичні і неперіодичні детерміновані сигнали. Спектри й енергія сигналів. Випадкові і

	псевдовипадкові сигнали, їх властивості і характеристики. Дискретизація сигналів за часом. Квантування сигналів за рівнем. Асинхронне квантування. Синхронне квантування. Диференціальне квантування і дельтамодуляція. Квантування методом порозрядного зрівноважування. Модуляції сигналів. Класифікація модуляцій. Амплітудна модуляція і демодуляція. Частотна модуляція і демодуляція. Фазова модуляція і детектування. Відносна фазова (фазорізницева) маніпуляція. Широтноімпульсна модуляція. Частотноімпульсна модуляція.
Тема 4	Перепускна спроможність каналів передачі інформації Швидкість передачі інформації і перепускна спроможність дискретного каналу зв'язку без перешкод. Перепускна спроможність каналу з перешкодами - бінарне джерело без пам'яті, статистичний підхід. Перепускна спроможність каналу з перешкодами, енергетичний підхід. Об'єми сигналів і каналів, їх узгодження.
Тема 5	Основи багатоканального зв'язку в системах передачі інформації Класифікація методів розділення сигналів і каналів. Основні поняття лінійного розділення сигналів. Часове розділення сигналів і каналів. Розподільна вибірність. Розподільно-комбінаційна вибірність. Типові структури повідомлень у системах із часовим розділенням каналів. Частотне розділення сигналів і каналів. Кодове розділення каналів із псевдовипадковими (шумовими) сигналами.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторне заняття 1	Дослідження ентропії джерел дискретних повідомлень.
Лабораторне заняття 2	Дослідження ентропії джерел безперервних повідомлень.
Лабораторне заняття 3	Ознайомлення з формами первинного кодування інформації в комп'ютерах.
Лабораторне заняття 4	Вивчення методів оптимального кодування.
Лабораторне заняття 5	Вивчення методів завадостійкого кодування.
Лабораторне заняття 6	Визначення характеристик псевдовипадкових послідовностей Хаффмена.
Лабораторне заняття 7	Проведення спектрального аналізу сигналів.
Лабораторне заняття 8	Узгодження джерела дискретних повідомлень з каналом передачі інформації

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Використовуються лабораторна та інструментальна бази випускової кафедри інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, а також комп'ютерне та мультимедійне обладнання:

1. Персональний комп'ютер або ноутбук зі сталим доступом до мережі Інтернет
2. Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365.
3. Активний обліковий запис у системі дистанційної освіти Moodle.
4. Програмне забезпечення:
 - 4.1. Операційна система Windows 10 або Windows 11.
 - 4.2. Office 365.
 - 4.3. Авторське програмне забезпечення.
 - 4.4. Вільно розповсюджуване середовище математичних розрахунків Scilab.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Шкали оцінювання

Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
75 – 89	добре
60 – 74	задовільно
0 – 59	незадовільно

6.2. Підсумкова оцінка

Здобувач вищої освіти може отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі оцінювання знань та практичних навичок за умови, якщо набрана сумарна кількість балів зі складових оцінювання становитиме не менше 60 балів.

Успішність складається з оцінок за теоретичну частину курсу, лабораторні роботи та самостійної роботи здобувача вищої освіти з підготовки до лабораторних робіт. Отримані бали додаються один до одного і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально здобувач може набрати 100 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Лабораторні роботи	Самостійна робота з підготовки до лабораторних робіт	Разом
44	48	8	100

Теоретична частина оцінюється за результатами online тесту, який містить 40 запитань. Лабораторні роботи приймаються за звітами і контрольними запитаннями до кожної з роботи.

6.3. Критерії оцінювання теоретичної частини курсу

Для кожного запитання тесту потрібно вибрати єдину правильну відповідь. Кількість варіантів відповіді в залежності від характеру запитання може складати від 3-х до 10-ти. Кількість балів, які нараховуються за правильну відповідь залежності від складності запитання може складати від 1-го до 4-х. У разі неправильної відповіді на запитання, здобувач отримує за нього 0 балів. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за виконання тесту становить 69, що відповідає оцінці 44 в 100 бальній шкалі. Оцінка тесту в 100 бальній шкалі розраховується як прямо пропорційна кількості балів, яка набрана при його виконанні.

6.4. Критерії оцінювання лабораторних робіт

За кожну лабораторну роботу здобувач може отримати до 6 балів (усього 48 балів), а саме:

6 балів: програма чисельних розрахунків правильно функціонує, супроводжується достатньою кількістю коментарів, звіт з роботи оформлений згідно з методичними рекомендаціями і містить повні, інформативні та обґрунтовані висновки.

4 бали: програма програма чисельних розрахунків правильно функціонує, але містить незначні помилки, які суттєво не впливають на отримувані результати, або кількість коментарів недостатня, або звіт з роботи оформлений із незначними відхиленнями від методичних рекомендацій або висновки не повністю задовольняють вимогам повноти, інформативності та обґрунтованості.

2 бали: програма програма чисельних розрахунків функціонує, але містить помилки, які суттєво впливають на отримувані результати, або коментарі відсутні, або звіт з роботи оформлений із суттєвими відхиленнями від методичних рекомендацій, або висновки не задовольняють вимогам повноти, інформативності та обґрунтованості.

0 балів: програма програма чисельних розрахунків не функціонує, або звіт з роботи відсутній, або не містить висновків, або висновки протирічать фактично отриманим результатам.

У разі отримання позитивної оцінки здобувач вищої освіти може підвищити її шляхом очної співбесіди з викладачем. При цьому з кожної лабораторної роботи здобувач вищої освіти отримує 3 запитання з переліку контрольних запитань. За кожну правильну відповідь на запропоновані запитання нараховується 1 бал.

6.5. Критерії оцінювання самостійної роботи

За підготовку вхідних даних згідно з варіантом завдання до кожної лабораторної роботи здобувач отримує:

1 бал (усього до 8 балів).

0 балів: підготовку вхідних даних не виконано, дані розраховані невірно або не відповідають варіанту завдання.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням "Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, академічна мобільність, які необхідно підтверджувати документами. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням з керівником курсу.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Студентоцентризований підхід

Для врахування інтересів та потреб здобувачів вищої освіти на початку вивчення курсу здобувачам вищої освіти пропонується відповісти у системі Moodle на низку питань щодо інформаційного наповнення курсу. Відповідно до результатів опитування формується траєкторія навчання з урахуванням потреб здобувачів вищої освіти.

Під час навчання здобувачі вищої освіти реалізують своє право вибору індивідуальних завдань лабораторних робіт.

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти пропонується анонімно заповнити у системі Moodle електронні анкети для оцінки рівня задоволеності методами навчання і викладання та врахування пропозицій стосовно покращення змісту навчальної дисципліни. За результатами опитування вносяться відповідні корективи у робочу програму та силабус.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. А.В. Кожевников. Теорія інформації та кодування [Електронний ресурс] : навч. посібник / В.Л. Кожевников, А.В. Кожевников. – Д.: НТУ “ДП”, 2024. – 177 с.
2. А.В. Кожевников. Основи збирання, обробки і передачі інформації. Теоретичні основи [Текст] : навч. посібник / В.Л. Кожевников, А.В. Кожевников. – Д.: НГУ, 2012. – 108 с.

3. Кожевников А.В. Інтерфейси та технології радіозв'язку із захистом інформації. Основи збору, обробки та передачі інформації. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт студентами денної форми з освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальностями: 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, 123 Комп'ютерна інженерія / А.В. Кожевников, Д.С. Зибалов, В.І. Шевченко, В.В. Надточий // Дніпро: НТУ "ДП", 2019, 31 с.

4. Кожевников А.В. Промислові інтерфейси обміну інформацією. Основи збору, обробки та передачі інформації. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт студентами денної форми з освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальностями: 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, 123 Комп'ютерна інженерія / А.В. Кожевников, Д.С. Зибалов, В.І. Шевченко, В.В. Надточий // Дніпро: НТУ "ДП", 2019, 35 с.

5. Кожевников А.В. Внутрішньосхемні послідовні нтерфейси. Основи збору, обробки та передачі інформації. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт студентами денної форми з освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальностями: 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, 123 Комп'ютерна інженерія / А.В. Кожевников, Д.С. Зибалов, В.І. Шевченко, В.В. Надточий // Дніпро: НТУ "ДП", 2019, 24 с.

Додаткові:

1. Подолевський, Б.М. Теорія інформації в задачах [Текст] / Б.М. Подолевський, Р.Є. Рикалюк – К.: ЦУЛ, 2019.– 271 с.

2. Дубина, О.Ф. Алгоритм вибору завадостійких кодів для роботи систем радіозв'язку у короткохвильовому діапазоні [Текст] / О.Ф. Дубина, Т.М. Нікітчук, І.Г. Коцюба // Вісник НТУУ «КПІ». – К., 2019. Серія радіотехніка та радіоапаратобудування –Вип. 77. – С.47–52.